

Výběrový seznam rukopisných knihoven v českých zemích

Nejúplnější přehled rukopisných fondů v České republice podává „souborný katalog“, který vyšel jako čtyřdílná publikace prací řady pracovníků Komise pro soupis a studium rukopisů a posléze oddělení pro soupis a studium rukopisů Archivu AV ČR. U fondů, které nemají svůj katalog nebo jinou pomůcku, bude odkázáno na příslušný díl tohoto Průvodce.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 1. Rukopisné fondy zámeckých, hradních a palácových knihoven, Praha 1995

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 3. Rukopisné fondy muzeí a galerií v České republice, Praha 2001

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 4. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven, Praha 2004

V anglické mutaci vyšel v jednom dílu jako:

Guide to Manuscript Collection in the Czech Republic. Praha 2011

Náš seznam se omezuje na fondy, které uvádí Ivan Hlaváček ve skriptech Úvod do latinské kodikologie, v příloze I. Hlaváčekův seznam však bylo nutné poněkud upravit, protože od jeho posledního vydání se změnila názvy některých institucí a přibyly nové pomůcky.

BLUDOV

Zámecká knihovna

Zámecká knihovna losinských Žerotínů byla r. 1802 přestěhována do Bludova. V letech 1949-1950 byla její podstatná část uložena na zámku ve Velkých Losinách, menší části se dostaly do jiných institucí (Moravský zemský archiv, Zemský archiv v Opavě, Vědecká knihovna v Olomouci). Obsahuje především novověké rukopisy.

Miroslav Boháček – František Čáda: Žerotínské rukopisy bludovské. Sborník Národního muzea, řada C 3-4, 1958, s. 51-221.

BRNO

Moravská zemská knihovna (dříve Univerzitní knihovna)

Rukopisné bohatství MZK tvořily zejména rukopisy, které byly převzaty z klášterů zrušených roku 1950. Tyto fondy byly zkatalogizovány Vladislavem Dokoupilem. Některé z těchto klášterů (Moravská Třebová, Nová Říše, Rajhrad) si po roce 1989 své knihovny převzaly zpět, ale pomůcky, které při katalogizaci vytvořil Dokoupil, zůstaly v platnosti – na uspořádání a tedy i signaturách se nic nezměnilo ani na staronových stanovištích. Moravské zemské knihovně tak ve správě zůstaly rukopisy augustiniánského opatství na Starém Brně, františkánského kláštera v Moravské Třebové a minoritského kláštera v Brně.

Ve vlastnictví MZK je část bohemik z původní rozsáhlé zámecké knihovny mikulovských Dietrichsteinů, kterou v dražbě roku 1933 zakoupil náš stát (zkatalogizovaná Dokoupilem), a heterogenní soubor rukopisů, který vznikl po dobu existence knihovny, který je však zatím přístupný jen v interním lístkovém katalogu.

Dokoupil, Vladislav: Soupis rukopisů augustiniánů na Starém Brně. Praha 1957

Dokoupil, Vladislav: Soupis rukopisů knihovny minoritů v Brně, františkánů v Moravské Třebové a premonstrátů v Nové Říši. Praha 1959

Dokoupil, Vladislav: Soupis rukopisů mikulovské dietrichsteinské knihovny. Praha 1958

O části rukopisů, které dosud nemají knižní katalog:

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 4. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven, Praha 2004

Moravský zemský archiv

MZA má ve svých sbírkách zařazeno mnoho středověkých rukopisů. Jde zejména o sbírky: G 10, G 11, G 12, G 13

Sbírka rukopisů Zemského archivu G 10

Obsahuje přes 1200 rukopisů od 14. až do 19. století. Její součástí jsou také rukopisy Bočkovy sbírky a rukopisy, které získal Beda Dudík výměnou ve Švédsku). Tato sbírka byla zpracovávána Mojmírem Švábenským, který ale práci nestačil dokončit.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

Sbírka rukopisů Františkova muzea G 11

Zachová, Irena - Petr, Stanislav: Soupis sbírky rukopisů bývalého Františkova muzea fondu G 11 Moravského zemského archivu, Praha 2010

Cerroniho sbírka G 12

Rozsáhlá sbírka středověkých i novověkých rukopisů zakoupená z pozůstalosti Jana Petra Cerroniho (obsahující i jeho vlastní díla).

Švábenský, Mojmír: G 12 – Cerroniho sbírka 13. stol. – 1845, I-III, Brno 1973

Sbírka Historického spolku G 13

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

Archiv města Brna

Vedle vlastní Sbírký rukopisů, která nemá moderní pomůcku, jsou v Archivu města Brna uloženy dva významné rukopisné fondy, které zpracovali Irena Zachová a Stanislav Petr.

Svatojakubská knihovna

Naše největší farní knihovna, která obsahuje řadu středověkých rukopisů především liturgického nebo teologického obsahu.

Petr Stanislav: Soupis rukopisů knihovny při farním kostele svatého Jakuba v Brně, Praha 2007

Knihovna A. B. Mitrovského

Knihovna moravského gubernátora Antonína Bedřicha Mitrovského (obsahující i jeden z rukopisů Kosmovy Kroniky) byla zpracována I. Zachovou, na jejíž práci navázal Stanislav Petr.

Zachová Irena ve spolupráci se Stanislavem Petrem: Soupis sbírky rukopisů Antonína Bedřicha Mitrovského v Archivu města Brna, Praha 1999

Sbírka rukopisů

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

BROUMOV

Knihovna benediktinského kláštera

Středověké rukopisy z knihovny benediktinského kláštera zmizely poté, když byli roku 1945 vyhnáni řeholníci a klášter zůstal opuštěný. Rukopis C 4 s postilou Jakoubka ze Stříbra se nalézá v knihovně břevnovského kláštera deponované v NK ČR.

ČESKÉ BUDĚJOVICE

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích
Rukopisy Jihočeské vědecké knihovny jsou uloženy ve Zlaté Koruně (vide).

Jihočeské muzeum

Jihočeské muzeum převzalo např. část rukopisů českobudějovického děkanství, dále rukopisy kláštera servitů v Nových Hradech. Mezi jeho kodexy se nalézají několik středověkých rukopisů liturgické povahy, z nich nejstarší pocházejí ze 14. století.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 3. Rukopisné fondy muzeí a galerií v České republice, Praha 2001

ČESKÝ KRUMLOV

Z původních fondů českokrumlovských institucí byla prelátská a kaplanská knihovna převzata Jihočeskou vědeckou knihovnou (vide Zlatá Koruna), minoritská knihovna byla ještě před 2. světovou válkou předána do Univerzitní knihovny v Praze (dnes NK ČR), některé z jejích rukopisů se posléze dostaly do Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a do Jihočeské vědecké knihovny. V Českém Krumlově se rukopisy nacházejí ve fondech Státního oblastního archivu.

Český Krumlov – pobočka Státního oblastního archivu v Třeboni

Státní oblastní archiv má ve svých bohatých rukopisných fondech uloženo i několik rukopisů středověkých.

Navrátil, František: Sběrka rukopisů Český Krumlov 1327-1968, I-II. České Budějovice 1972.

DĚČÍN

Thunovská zámecká knihovna

Její značná část byla za 1. republiky zakoupena pro pražskou Univerzitní knihovnu (dnešní Národní knihovna), kde je umístěna pod signaturou XIX. Ještě v Děčíně výběrově zpracoval některé rukopisy J. Kapras.

Kapras, Jan: Rukopisy Děčínské. Časopis Českého musea 78, 1904

Státní okresní archiv

Státní okresní archiv převzal z muzea v České Kamenici středověké fragmenty z 12.-15. století.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

HRADEC NAD MORAVICÍ

Zámecká knihovna

Zámecká knihovna Lichnovských obsahuje novověké rukopisy získané tímto knížecím rodem.

Čáda, František: Rukopisné svazky v zámecké knihovně na Hradci u Opavy. Slezský sborník 53, 1955, s. 283-292.

HRADEC KRÁLOVÉ

Muzeum východních Čech

Rukopisná sbírka obsahuje množství hudebnin – liturgické rukopisy pocházejí i z 15. století.

Černý, Jaromír: Soupis hudebních rukopisů Muzea v Hradci Králové. *Miscellanea musicologica* 19, 1966.

JIHLAVA

Státní okresní archiv

Státní okresní archiv vlastní řadu rukopisů, z nichž nejstarší pocházejí ze 14. století.

Zpracovány byly Františkem Hoffmannem, který v tomto archivu působil ještě předtím, než se stal pracovníkem komise pro soupis a studium rukopisů. Jeho práce však nemohla vyjít, a tak byla vydána po mnoha desetiletích v roce 2001.

Hoffmann František: Soupis rukopisů Státního okresního archivu v Jihlavě, Jihlava 2001

KADAŇ

Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani

Ve státním okresním archivu se nalézají středověké rukopisy z johanitské komendy v Kadani.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

KARLŠTEJN

Knihovna karlštejnského děkanství

Knihovna karlštejnského děkanství, obsahující rukopisy z 13.-15. století, se po 2. světové válce dostaly částečně do knihovny Národního muzea, částečně do Státního oblastního archivu v Praze.

Bartoš, František Michálek: Rukopisy děkanství karlštejnského. *Věstník Královské české společnosti nauk, tř. filosoficko-historicko-filologická* 1944, č. V, Praha 1945,

KROMĚŘÍŽ

Arcibiskupská knihovna (dnes Zámecká knihovna v Kroměříži)

Knihovna olomouckých biskupů a arcibiskupů byla sice založena až v 2. polovině 17. století, ale postupně získávala i starší knihy včetně středověkých rukopisů (nejstarší pochází z 9. století).

Tomášek, V.: Rukopisy knihovny Uměleckohistorického muzea. Příloha *Věstníku muzea v Kroměříži*, Kroměříž 1964-1967, s. 1-85

KŘIVOKLÁT

Hradní knihovna

Na Křivoklát byla v 80. letech 19. století přenesena fürstenberská knihovna s řadou středověkých rukopisů a zlomků (od 10. století).

Pražák, Jiří: Rukopisy křivoklátské knihovny. Praha 1969.

KYNŽVART

Zámecká knihovna

Metternichovská zámecká knihovna (která získala v 1. polovině 19. století část rukopisů z benediktinského kláštera v Ochsenhausenu) obsahuje řadu rukopisů ze 12. století, její nejstarší památka pochází ze století 9.

Čáda, František: Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě. Praha 1965.

LITOMĚŘICE

Státní oblastní archiv

Ve správě Státního oblastního archivu v Litoměřicích se nalézá především knihovna litoměřického biskupství a část rukopisů osekého kláštera.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

LOUNY

Státní okresní archiv

Nejcennější rukopisy lounského archivu pocházejí z kláštera augustiniánů eremitů v Ročově.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

MLADÁ VOŽICE

Zámecká knihovna

Kuenburská knihovna s několika středověkými rukopisy sahajícími do 2. poloviny 15. století byla místem, kde bylo objeveno dosud neznámé drama Calderónovo (zjistil Václav Černý).

Boháček, Miroslav: Rukopisy mladovožické zámecké knihovny. Soupis rukopisů. Sborník Národního muzea C 6, 1961, č. 1-2, s. 1-74.

NOVÁ ŘÍŠE

Knihovna kláštera premonstrátů

Po sistaci kláštera v roce 1950 byla převezena do nynější Moravské zemské knihovny (vide), kde ji zkatalogizoval V. Dokoupil.

Dokoupil, Vladislav: Soupis rukopisů knihovny minoritů v Brně, františkánů v Moravské Třebové a premonstrátů v Nové Říši. Praha 1959

OLOMOUC

Vědecká knihovna v Olomouci

Její základ tvoří rukopisy jezuitské koleje a knihoven moravských klášterů zrušených za Josefa II. Středověké rukopisy (400 ks) zpracovali Miroslav Boháček a František Čáda, ale jejich soupis dlouho zůstal pouze v rukopisné podobě. Teprve v 90. letech minulého století (už po smrti obou autorů) se ho ujal německý slavista Hans Rothe, který vydal připravený soupis jako I. díl, k němuž vytvořil rejstřík v II. dílu. Do II. dílu byl zařazen i seznam filigránů v olomouckých rukopisech (zpracoval Stanislav Petr), a tak chronologické údaje ke kodexům, obsažené v I. dílu, je nutné konfrontovat s touto pomůckou. Mladší rukopisy, které Boháček s Čáadou rovněž zpracovali, zůstal pouze ve strojopisu.

Boháček Miroslav – Čáda František: Beschreibung der mittelalterlichen Handschriften der wissenschaftlichen Staatsbibliothek von Olmütz, Köln – Weimar – Wien 1994

Beschreibung der mittelalterlichen Handschriften der wissenschaftlichen Staatsbibliothek von Olmütz, Registerband, Hgg. von Hans Rothe, Köln – Weimar – Wien 1998

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998 (pro přehled o mladších fondech)

Knihovna olomoucké kapituly

Knihovna olomoucké kapituly je spravována olomouckým pracovištěm Zemského archivu v Opavě. Její fond tvoří především středověké rukopisy (téměř 500), z nichž některé pocházejí ze skriptoria Jindřicha Zdíka. Byla zpracována ve formě stručného inventáře Janem Bistřickým, Miroslavem Boháčkem a Františkem Čádou.

Bistřický, Jan – Boháček, Miroslav – Čáda, František: Seznam rukopisů metropolitní kapituly v Olomouci, in: Státní archiv v Opavě. Průvodce po archivních fondech. 3. Pobočka v Olomouci, Praha 1961

OPAVA

Slezské zemské muzeum

Nejcennějším rukopisným fondem Slezského zemského muzea je Slezská studijní knihovna, která vznikla po 2. světové válce a byly v ní uloženy rukopisy gymnazijní knihovny, knihoven církevních i šlechtických. Do muzea přešla ze Slezského ústavu ČSAV. Soupis vytvořili M. Boháček a F. Čáda.

Boháček, Miroslav – Čáda, František: Soupis rukopisů Slezské studijní knihovny v Opavě. Opava 1955

OSEK

Knihovna kláštera cisterciáků

Z původní bohaté klášterní knihovny došlo po sistaci kláštera k rozdělení fondu mezi více institucí: nejcennější část se středověkými rukopisy přešla do dnešní Národní knihovny ČR, další části se dostaly do Regionálního muzea v Teplicích, Památníku národního písemnictví a Státního oblastního archivu v Litoměřicích. Na místě zůstaly jen některé novověké rukopisy. Wohlmann, B.: Verzeichniss der Handschriften in der Bibliothek des Stiftes Osseg. Xenia Bernardina II, Wien 1891, s. 115-164. (rukopisy, které jsou dnes uloženy v NK ČR)

PLZEŇ

Západočeské muzeum

Rukopisný fond tvoří zejména novověké rukopisy, středověké jednotliviny pocházejí už ze 13. století.

Linda Jaromír: Soupis rukopisů Západočeského muzea v Plzni, Plzeň 2004

Archiv města Plzně

Ve Sběrce literárních rukopisů jsou obsaženy středověké jednotliviny ze 13.-16. století. Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

PRAHA

Národní knihovna ČR

Jádro naší největší rukopisné knihovny vytvořily kodexy knihoven kolejí Pražské univerzity a rukopisy českých klášterů zrušených za Josefa II. Tyto rukopisy zkatologizoval Josef Truhlář ve dvou svazcích katalogu latinských rukopisů a jednom svazku českých rukopisů (k němuž dodatek vydala roku 1996 Milada Svobodová). Německé rukopisy zpřístupnil Walter Dolch.

Truhlář, Josef: Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur I-II. Praha 1905-1906

Truhlář, Josef: Katalog českých rukopisů c. k. veřejné universitní knihovny pražské. Praha 1906

Svobodová Milada: Katalog českých a slovenských rukopisů sign. XVII získaných Národní (Universitní) knihovnou po vydání Truhlářova katalogu z roku 1906. Praha 1996

Dolch, Walter: Katalog der deutschen Handschriften der k. k. öffentliche und Universitätsbibliothek zu Prag I. Die Handschriften bis etwa zum 1550. Praha 1909

Do Truhlářem uspořádaného souboru byly postupně přidávány další rukopisy, které nejsou evidovány, ale část z nich je již digitalizovaná, a tak nejen obrázky, ale i jejich popis jsou přístupné v Manuscriptoriu.

Od dob Truhlářových přibylo několik nových signatur, které byly přiděleny nově získaným větším rukopisným celkům. Sem patří pražská lobkovická knihovna, thunovská knihovna děčínská (vide Děčín), část rukopisných bohemik získaných z kláštera v Admontu a bohemika ze Žitavy.

Kapras, Jan: Rukopisy Děčínské. Časopis Českého musea 78, 1904

Tille, Václav – Vilikovský, Jan: Rukopisná bohemika v Admontě, Časopis archivní školy 11, 1934 (Tille a Vilikovský zde zachytili i bohemikální rukopisy, které nebyly zakoupeny, a užívají původní admontské signatury. Nové signatury lze nalézt v Manuscriptoriu u sign. XX.)

Urbánková, Emma – Wiždálková, Bedřiška: Bohemika z Městské knihovny v Žitavě ve fondu Státní knihovny ČSR – Universitní knihovny. Praha 1971.

V Národní knihovně byly deponovány rukopisné fondy církevních institucí i šlechtických rodů. Po roce 1989 se část těchto deponátů vrátila do sídel původních majitelů, některé instituce je zde ale jako deponáty ponechaly.

Z těchto deponátů byla Jiřím Pražákem zpracována knihovna pražských křižovníků.

Pražák, Jiří: Katalog rukopisů křižovnické knihovny nyní deponovaných ve Státní knihovně ČSR. Praha 1980

Rámcové informace o těchto rukopisech NK ČR (včetně deponátů) podává:

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 4. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven, Praha 2004

Knihovna Národního muzea

Knihovna Národního muzea vznikla hned od počátků působnosti Muzea z velkých darů (kolovratská březnická knihovna), menších darů, odkazů i koupí. Dvousvazkový katalog (bez rejstříku) vytvořil František Michálek Bartoš, dodatky vydal Michal Dragoun.

Bartoš, František Michálek: Soupis rukopisů Národního muzea v Praze I-II, Praha 1926-1927

Dragoun, Michal: Soubor středověkých rukopisů Knihovny Národního muzea. Doplňky ke katalogům F. M. Bartoše, J. Vašici a J. Vajse, Praha 2011

Sbírka Otakara Kruliše-Randy

Tato sbírka vznikla nákupem části rukopisů z mikulovské dietrichsteinské knihovny, od roku 1945 je součástí knihovny Národního muzea.

Brodský, Pavel: Rukopisy Otakara Kruliše-Randy v knihovně Národního muzea. Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků Národní knihovny v Praze 7-2, Praha 1990.

Knihovna Josefa Dobrovského

Knihovna Josefa Dobrovského je spravována Knihovnou Národního muzea. Jde o nostickou knihovnu s některými středověkými rukopisy.

Šimák, Josef Vítězslav: Rukopisy majorátní knihovny hrabat z Nostitz a Rhienecka v Praze. Praha 1910

Knihovna pražské metropolitní kapituly

Spravuje ji Archiv Pražského hradu (patřící pod kancelář prezidenta republiky)

Jeden z našich nejrozsáhlejších středověkých souborů. Zpracována byla pražským světícím biskupem Antonínem Podlahou, který navázal na některé soupisové práce Adolfa Patery.

Patera, Adolf – Podlaha, Antonín: Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapituly pražské I. Praha 1910

Podlaha, Antonín: Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapituly pražské II. Praha 1922

Podlaha, Antonín: Doplnky a opravy k soupisu rukopisů knihovny metropolitní kapituly pražské. Praha 1928

Knihovna pražského arcibiskupství

V 19. století přešla většina rukopisů do knihovny Národního muzea, další jsou uloženy v Národním archivu ČR.

Strahovská knihovna premonstrátského řádu

Rozsáhlá knihovna novověkých rukopisů s několika desítkami významných středověkých rukopisů. Její fond začal zpracovávat Bohumil Ryba (zpracoval 2/3 fondu), na něj navázal Jiří Pražák, ale jeho práce nebyla dokončena.

Ryba, Bohumil: Soupis rukopisů strahovské knihovny Památníku národního písemnictví III-V, VI-1, Praha 1970-1979

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 4. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven, Praha 2004

Knihovna Akademie věd ČR

Knihovna AV ČR vlastní vedle novověkých rukopisů i několik středověkých rukopisů.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 4. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven, Praha 2004

Knihovna Památníku národního písemnictví

Tato knihovna obsahovala zejména rukopisy z klášterů sistovaných v roce 1950 (s největším fondem rukopisů strahovského kláštera, v jehož prostorách Památník sídlil). Po roce 1989 zůstalo v knihovně vedle novověkých rukopisů jen několik středověkých kodexů.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 3. Rukopisné fondy muzeí a galerií v České republice, Praha 2001

Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea

Do této knihovny přešlo několik rukopisů z českokrumlovske minoritské knihovny.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 3. Rukopisné fondy muzeí a galerií v České republice, Praha 2001

Národní archiv ČR

Středověké rukopisy se jako jednotliviny vyskytují ve více fondech, zejména ve fondu Řád augustiniánů, Řád dominikánů, Archiv kolegiální kapituly vyšehradské.

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. 2. Rukopisné fondy archivů v České republice, Praha 1998

Státní oblastní archiv

Do Státního oblastního archivu přešla část rukopisů karlštejnského děkanství (vide).

RÁJEC NAD SVITAVOU

Zámecká knihovna

Zámecká knihovna Salmů-Reifferscheidtů obsahuje z drtivé většiny novověké rukopisy.

Sepsána byla Františkem Čádou.

Čáda, František: Rukopisy knihovny státního zámku v Rájci nad Svitavou. Sborník

Národního muzea C I, 1956, Supplementum

RAJHRAD

Knihovna kláštera benediktnů

Velmi rozsáhlá klášterní knihovna s rukopisy od 9. století byla dlouho ve správě nynější Moravské zemské knihovny (vide), kde ji z katalogizoval Vladislav Dokoupil. V dnešní době je opět v klášterních prostorách, ale ve správě Památníku moravského písemnictví (součást Muzea Brněnska), který zde působí.

Dokoupil, Vladislav: Soupis rukopisů benediktnů v Rajhradě. Brno 1966

STARÁ BOLESLAV

Knihovna staroboleslavské kapituly

Rukopisy kapitulní knihovny jsou postrádány už od II. světové války. V Národní knihovně ČR je deponován husovský kodex C 132, část rukopisů se dostala do Státního oblastního archivu v Praze.

TEPLÁ

Knihovna kanonie premonstrátů v Teplé

Rozsáhlá klášterní knihovna, která svými nejstaršími rukopisy sahá až do 9. století, byla nově zpracována F. Hoffmannem.

Hoffmann František: Soupis rukopisů knihovny kláštera premonstrátů Teplá, 1-2, Praha 1999

TŘEBOŇ

Státní oblastní archiv

Ve Státním oblastním archivu je ve fondu Rukopisy Třeboň uloženo 67 rukopisů, které zpřístupnil církevní historik Jaroslav Kadlec v době, kdy nesměl publikovat pod svým jménem. Vydal je tedy jako Jaroslav Weber.

Weber, Jaroslav – Tříška, Josef – Spunar, Pavel: Soupis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově. Praha 1958

VODŇANY

Městské muzeum a galerie

V muzeu je umístěna knihovna pražského univerzitního mistra Havla Gelasta Vodňanského.

Rukopisy zpracoval F. M. Bartoš. Knihovnu včetně tisků zpracoval K. Pletzer.

Bartoš, František Michálek: Středověké rukopisy archivu vodňanského. Věstník České akademie věd a umění 55, 1946. Praha 1947

Pletzer, Karel: Knihovna M. Havla Gelasta Vodňanského, Vodňany 1987

VYŠŠÍ BROD

Knihovna kláštera cisterciáků

Rozsáhlá rukopisná knihovna s rukopisy od 11. století (rukopisné zlomky od století 8.). Roku 1950 převzata Krajskou knihovnou v Českých Budějovicích, po obnovení kláštera v 90. letech 20. století ji spravují původní majitelé.

Soupis byl vytvořen již na sklonku 19. století Raphaelem Pavlem. Dodatky zejména z mladšího období pocházejí od Bohumila Ryby.

Pavel, Raphael: Beschreibung der im Stifte Hohenfurt befindlichen Handschriften, Xenia Bernardina II/2 Wien 1891

Ryba, Bohumil: Rukopisy kláštera ve Vyšším Brodě. Dodatek I-II. České Budějovice 1980.

ZLATÁ KORUNA

V bývalém cisterciáckém klášteře Zlatá Koruna jsou uloženy rukopisné fondy Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Jde zejména o biskupskou knihovnu, kterou zpracoval Bohumil Ryba, zbytek českokrumlovské kaplanské knihovny (zpracoval Josef Tříška) a českokrumlovskou prelátskou knihovnu (zpracoval Pavel Spunar).

Ryba, Bohumil: Rukopisy biskupské knihovny v Českých Budějovicích. České Budějovice 1974

Weber, Jaroslav – Tříška, Josef – Spunar, Pavel: Soupis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově. Praha 1958

ZNOJMO

Státní okresní archiv

Ve znojenském archivu se nalézají středověké rukopisy ze 14. a 15. století. Zpracovány byly Františkem Čádou.

Čáda, František: Rukopisy města Znojma. Studie o rukopisech 5, 1966, s. 97-144

Čáda, František: Znojenské rukopisy. Jižní Morava 1975-II, s. 33-57

Latinská bible

Ve středověkých rukopisných knihovnách se hojně vyskytovaly rukopisy celé bible nebo jednotlivých knih, či skupin knih v latinských překladech.

Rané křesťanství nejprve používalo starozákonní knihy v řeckém překladu (nejčastěji Septuaginta) a řecky psaný Nový Zákon, když se však šířilo do oblastí, kde nebyla řečtina běžně užívána (severní Afrika, jižní Galie, Hispánie), bylo zapotřebí, aby vznikl latinský překlad. Kolem poloviny 3. stol. n. l. mohla být k dispozici celá latinská bible. Tento překlad nazýváme *Vetus Latina* a pravděpodobně měl více typů (např. *Afra*, *Itala*).

Papež Damas I. pověřil revizí tohoto překladu Jeronýma (*Sophronius Eusebius Hieronymus*), který pořídil zhruba v letech 390-405 nový překlad, později nazvaný *Vulgáta*. *Vulgáta* se postupně šířila vedle *Vetus Latina*, převahu získala až v 8. a 9. století. (*Vetus Latina* ale úplně nevymizela ani v 2. tisíciletí – ojediněle se s jejími částmi setkáváme i u nás, např. v *Codex Gigas*, největším rukopisu, který vznikl ve 13. století ve skriptoriu benediktinského kláštera v Podlažicích.)

Rukopisný text však postupem doby potřeboval revize, protože se stálým opisováním začal lišit od původního textu. Vznikla řada recenzí – např. *Cassiodórova*, *Alkuinova*, *pařížská* (která zavádí rozdělení na kapitoly). Za celou dobu, kdy se bible šíří pouze opisováním, nedosáhla jednotného textu.

Některé biblické texty byly glosovány – opatřovány souborem komentářů. Nejrozšířenější je *glossa ordinaria* (glosa řádná), která přináší rozsáhlé komentáře sebrané z děl církevních Otců a spisovatelů. Stručný výklad pouze mezi řádky přináší *glossa interlinearis* (glosa meziřádková).

Ve 13. století vzniká i pomůcka k vyhledávání v bibli – biblická konkordance. Jejím původcem byl *Hugo de Sancto Caro*.